

Cauza C-693/19**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

13 septembrie 2019

Instanța de trimitere:

Tribunale di Milano (Italia)

Data deciziei de trimitere:

10 august 2019

Reclamante:

SPV Project 1503 Srl

Dobank SpA

Pârât:

YB

Obiectul procedurii principale

Procedură de executare – Expropriere

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Interpretarea articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și a articolelor 6 și 7 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273)

Întrebarea preliminară

Articolele 6 și 7 din Directiva 93/13/CEE și articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene se opun, și, în cazul unui răspuns afirmativ, în ce condiții, unei ordini juridice naționale precum cea descrisă, care nu permite

instanței de executare să efectueze un control intrinsec cu privire la un titlu executoriu judiciar care a dobândit autoritate de lucru judecat și nici să înlăture efectele autorității de lucru judecat implicate în cazul în care consumatorul își exprimă intenția de a se prevala de caracterul abuziv al clauzei cuprinse în contractul în temeiul căruia a fost emis titlul executoriu?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

Carta drepturilor fundamentale

Directiva 93/13/CEE

Dispozițiile naționale invocate

Decretul legislativ nr. 206 din 6 septembrie 2005 (denumit Codul consumului), în special articolul 33 alineatul 1 și articolul 33 alineatul 2 litera f):

„1. În cazul contractului încheiat între consumator și profesionist sunt considerate abuzive clauzele care, în pofida bunei-credințe, creează în detrimentul consumatorului un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile care decurg din contract.

2. Se prezumă că sunt abuzive până la proba contrară clauzele care au ca obiect sau ca efect:

[...]

f) obligarea consumatorului, în caz de neexecutare sau de executare cu întârziere, la plata cu titlu de despăgubire, de penalitate sau cu alt titlu echivalent a unei sume vădit excesive; [...]

precum și articolul 36:

„1. Clauzele considerate abuzive în temeiul articolelor 33 și 34 sunt nule, iar contractul rămâne valid în rest.

[...]

3. Nulitatea operează numai în avantajul consumatorului și poate fi invocată din oficiu de instanță.”

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 Pârâtul, YB, a încheiat mai multe contracte de împrumut, în valoare totală de 18 200 de euro, cu Findomestic Banca SpA, care și-a cesionat creanța către Activa

Factor SpA. La rândul său, aceasta din urmă a cesionat aceeași creanță reclamantei, SPV Project 1503 srl (denumită în continuare „SPV”).

- 2 Aceste contracte de împrumut conțineau clauze care prevedeau aplicarea unei penalități și a unor dobânzi moratorii în cazul executării cu întârziere a obligației de rambursare a împrumutului.
- 3 În temeiul acestor clauze, SPV i-a notificat lui YB o somație de plată, împotriva căreia debitorul nu a formulat opoziție și care, prin urmare, a dobândit autoritate de lucru judecat. Ulterior, SPV i-a notificat lui YB un act de poprire a creanțelor pe care acesta din urmă le avea împotriva unor bănci. În actul de poprire notificat era menționată suma de 31 332 de euro.
- 4 Această sumă era compusă din: 16 290,52 euro, cu titlu de „Capital potrivit somației [de plată]”, 13 539,27 euro, cu titlu de „Dobânzi conform somației [de plată]” și, restul, cu titlu de cheltuieli și de onorarii.
- 5 În ședință, SPV și-a precizat creanța la suma de 34 479,25 euro.
- 6 În cadrul procedurii de executare, apreciind că clauza referitoare la rata dobânzilor moratorii (de peste 14 % pe an) putea fi considerată abuzivă, instanța de trimitere a invitat debitorul să își exprime eventuala intenție de a se prevala de caracterul abuziv al clauzelor privind dobânzile moratorii, cu posibilitatea, în consecință, de a reduce creanța SPV.

Principalele argumente ale părților din procedura principală

- 7 În cursul procedurii de expropriere, YB a declarat că intenționa să se prevaleze de caracterul abuziv al clauzei care prevedea cuantumul dobânzilor moratorii. În temeiul Hotărârii Curții de Justiție din 9 noiembrie 2010, VB Pénzügyi Lízing Zrt. (C-137/08, EU:C:2010:659), instanța de trimitere a invocat, așadar, posibilitatea de a exercita din oficiu competențe de cercetare judecătorească pentru a verifica eventualul caracter abuziv al clauzei prin care a fost stabilită rata dobânzilor moratorii.
- 8 SPV a exclus posibilitatea de a înlătura autoritatea de lucru judecat dobândită de somația de plată, a cărei funcție constă în cerința de a asigura securitatea juridică. În plus, aceasta a arătat, cu titlu subsidiar, că sarcina probei cu privire la caracterul abuziv al clauzei îi revine lui YB și a invocat caracterul neexcesiv al dobânzilor moratorii convenite.

Prezentare succintă a motivelor trimiterii preliminare

- 9 Potrivit jurisprudenței Corte di cassazione [Curtea de Casație], autoritatea de lucru judecat privește nu numai cele statuate explicit în cuprinsul deciziei, ci și motivele care constituie, fie chiar în mod implicit, condiția logică și juridică a acesteia.

Această orientare se aplică și în ceea ce privește somația de plată a unei sume de bani, care, atunci când nu se formulează opoziție, dobândește autoritate de lucru judecat nu numai cu privire la creanța invocată, ci și în raport cu titlul care stă la baza acesteia, împiedicând astfel orice examinare ulterioară a motivelor invocate în justificarea cererii respective.

- 10 Acest principiu de origine jurisprudențială, denumit „autoritate de lucru judecat implicită”, se întemeiază pe argumentul logic potrivit căruia, în cazul în care instanța s-a pronunțat asupra unei anumite probleme, aceasta, în mod evident, a soluționat într-un sens care nu este contrar tuturor celorlalte probleme care trebuie luate în considerare și care au caracter preliminar în raport cu cea soluționată în mod explicit.
- 11 Or, după obținerea somației de plată și după notificarea acesteia, creditorul poate, prin notificarea popririi, să inițieze o procedură de expropriere. În special, prin exproprierea unor bunuri aflate în mâinile terților, în temeiul unui titlu executoriu, creditorul supune exproprierii (prin notificarea popririi) creanțele pe care debitorul său le are împotriva unor terți.
- 12 Potrivit jurisprudenței Corte di cassazione [Curtea de Casație], procedura de expropriere, spre deosebire de procedura de judecată, „nu apare ca o serie continuă de acte care vizează o măsură finală unică, ci ca o succesiune de subproceduri, cu alte cuvinte ca o serie autonomă de acte care vizează măsuri succesive distincte”. Astfel, în cadrul procedurii de executare, instanța exercită competența de a dispune „numai în ceea ce privește conducerea procedurii de executare în scopul îndeplinirii corespunzătoare a actelor care o compun potrivit unor criterii de celeritate și de oportunitate”. Este, așadar, exclusă exercitarea unei posibilități de a decide.
- 13 În ceea ce privește competențele pe care instanța de executare le poate exercita din oficiu, instanța de trimitere arată, pe de altă parte, că existența unui titlu executoriu valid constituie o condiție a executării silite. În consecință, titlul executoriu trebuie să se mențină pe întreaga durată a exproprierii, care, în caz contrar, ar deveni inadmisibilă. Instanța de executare are, așadar, competența sau obligația de a verifica existența titlului executoriu la începutul procedurii de executare, precum și pe întreaga durată a acesteia, trebuind să oprească procedura în cazul în care titlul nu se menține. Cu toate acestea, competența pe care instanța de executare o poate exercita din oficiu se limitează numai la existența titlului executoriu și nu se poate extinde și la „conținutul intrinsec” al acestuia.
- 14 Instanța de trimitere precizează de asemenea că, în cadrul exproprierii creanțelor, terțul (adică debitorul debitorului care face obiectul executării silite), începând cu data notificării actului de poprire, devine depozitarul sumelor pe care le datorează în limitele cuantumului creanței menționat în somația de plată și este obligat să comunice creditorului „bunurile sau sumele pe care le datorează sau în posesia cărora se află și data la care trebuie să efectueze plata sau predarea acestora” (articolul 547 alineatul 1 din Codul de procedură civilă).

- 15 În sfârșit, în faza în care se află procedura principală, instanța de executare dispune de competențe pe care le poate exercita din oficiu pentru a verifica, pe lângă existența titlului executoriu, cuantificarea corectă a creanței, însă, încă o dată, nu și conținutul intrinsec al titlului.
- 16 În continuare, instanța de trimitere amintește jurisprudența Curții de Justiție potrivit căreia „sistemul de protecție instituit de directivă se întemeiază pe ideea potrivit căreia consumatorul se află într-o situație de inferioritate față de un profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care îl determină să adere la condițiile formulate în prealabil de profesionist, fără a putea exercita o influență asupra conținutului acestora”, iar „obiectivul urmărit de articolul 6 din [D]irectiv[a] [93/13], care impune statelor membre să prevadă că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumatori, nu ar putea fi atins dacă aceștia ar fi ținuti să invoce ei înșiși caracterul abuziv al unor astfel de clauze. În cadrul unor litigii a căror valoare este adesea limitată, onorariile avocaților pot fi superioare intereselor care sunt în joc, ceea ce poate descuraja consumatorul să se apere împotriva aplicării unei clauze abuzive. Deși este adevărat că, în numeroase state membre, normele de procedură permit particularilor, în cadrul unor astfel de litigii, să își asigure ei înșiși apărarea, există un risc destul de important ca, în special din cauza ignoranței, consumatorul să nu se prevaleze de caracterul abuziv al clauzei care se invocă împotriva sa. Rezultă că o protecție efectivă a consumatorului nu poate fi obținută decât dacă instanței naționale i se recunoaște posibilitatea de a aprecia din oficiu o astfel de clauză” (Hotărârea Curții din 27 iunie 2000, Océano Grupo Editorial și Salvat Editores, C-240/98-C-244/98, EU:C:2000:346, punctele 25 și 26).
- 17 Potrivit celor arătate de instanța de trimitere, ceea ce, în Hotărârea Océano, era o simplă posibilitate a instanței a devenit, prin Hotărârea din 4 iunie 2009, Pannon GSM Zrt. (C-243/08, EU:C:2009:350), o veritabilă obligație de a examina din oficiu caracterul abuziv al clauzei de îndată ce instanța dispune, potrivit modului de redactare a punctului 35 din Hotărârea Pannon, „de elementele de drept și de fapt necesare în acest sens” (și fără a aduce atingere necesității de a obține exprimarea intenției consumatorului de a se prevala de caracterul abuziv și neobligatoriu al clauzei). Rezultă că această obligație este coerentă cu sarcina instanței de a asigura efectul util al protecției vizate prin dispozițiile Directivei 93/13.
- 18 De altfel, Curtea a declarat că articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 este „o dispoziție imperativă care, având în vedere poziția de inferioritate a uneia dintre cele două părți contractante, urmărește să înlocuiască echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților printr-un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceste părți” și că „[n]atura și importanța interesului public pe care se întemeiază protecția garantată de directivă consumatorilor justifică, în plus, obligația instanței naționale de a aprecia din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale și, prin aceasta, de a suplini dezechilibrul existent între consumator și profesionist” (Hotărârea Curții din 26 octombrie 2006, Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, punctele 36 și

- 38). Importanța interesului care stă la baza protecției conferite consumatorului prin Directiva 93/13 a fost confirmată ulterior și prin deciziile prin care Curtea, în lumina principiului echivalenței (care – împreună cu principiul efectivității protecției – limitează principiul autonomiei procedurale a statelor membre), a asimilat articolul 6 din Directiva 93/13 cu normele naționale care au, în cadrul ordinii juridice interne, caracterul unor norme de ordine publică (a se vedea, printre altele, Hotărârea Curții din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, EU:C:2016:980, punctul 54).
- 19 În opinia instanței de trimitere, în acest sens sunt acele decizii care, fie în temeiul principiului echivalenței, fie al principiului efectivității protecției, au conferit instanței naționale competențe de cercetare judecătorească din oficiu (a se vedea, printre altele, Hotărârea din 9 noiembrie 2010, VB Pénzügyi Lízing Zrt., C-137/08, EU:C:2010:659) și deciziile care, în anumite condiții, au prevăzut posibilitatea de a înlătura autoritatea de lucru judecat.
- 20 Printre acestea din urmă, instanța de trimitere amintește Hotărârea Curții din 6 octombrie 2009, Asturcom (C-40/08, EU:C:2009:615), în care Curtea a declarat, la punctul 53, că, „în măsura în care instanța națională sesizată cu o acțiune în executarea silită a unei sentințe arbitrale definitive trebuie, potrivit normelor de procedură interne, să aprecieze din oficiu dacă o clauză arbitrală este contrară normelor naționale de ordine publică, aceasta este de asemenea obligată să aprecieze din oficiu caracterul abuziv al acestei clauze potrivit articolului 6 din directiva menționată”.
- 21 În această hotărâre, Curtea a exclus posibilitatea ca, în temeiul principiului efectivității protecției, instanța spaniolă, sesizată cu o cerere de executare a unei hotărâri arbitrale care nu a fost atacată și care a fost pronunțată în cadrul unei proceduri la care consumatorul nu a participat, să invoce din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale (în speță, clauza prin care s-a stabilit sediul instanței arbitrale).
- 22 Instanța de trimitere afirmă că, în aceeași cauză, avocata generală Trstenjak a ajuns la o concluzie diferită, considerând că invocarea din oficiu de către instanța națională era soluția în mai mare măsură conformă cu obiectivul de protecție a consumatorilor urmărit de Directiva 93/13 și că inacțiunea consumatorului în cursul procedurii la finalul căreia a fost emis titlul executoriu (procedură care, printre altele, nu s-a desfășurat în realitate în fața unei instanțe) putea fi remediată în cadrul executării titlului respectiv.
- 23 În opinia instanței de trimitere, există o diferență și între prezenta procedură și procedura în care s-a pronunțat Hotărârea Asturcom citată anterior.
- 24 Astfel, procedura inițiată de Asturcom era o procedură fără dezbateri în contradictoriu, la finalul căreia instanța, în lipsa (naturală) a debitorului (care nu acționase nici la momentul emiterii titlului executoriu), nu ar fi putut decât să emită sau să nu emită ordinul general de executare.

- 25 În prezenta procedură de executare, în schimb, debitorul s-a constituit parte în judecată (încetând astfel inacțiunea care a condus la emiterea somației de plată care a dobândit autoritate de lucru judecat) și și-a exprimat intenția de a se prevala de caracterul (posibil) abuziv al clauzelor contractuale.
- 26 Prin Hotărârea din 18 februarie 2016, Finanmadrid (C-49/14, EU:C:2016:9), în schimb, Curtea a considerat că era contrară principiului efectivității protecției prevăzute de Directiva 93/13/CEE reglementarea procedurală națională spaniolă care nu permitea, în cadrul procedurii somației de plată sau în cel al procedurii de executare a somației de plată, un control din oficiu al eventualului caracter abuziv al clauzelor cuprinse în contractul din care rezulta creanța.
- 27 Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la aspectul dacă, în speță, atât clauza prin care se cuantifică dobânzile moratorii convenite creditorului, cât și clauza care prevede, pe lângă aceste dobânzi moratorii, o penalitate „de 8 %” sunt conforme cu articolul 33 alineatul 2 litera f) din Decretul legislativ nr. 206 (și cu dispoziția corespunzătoare din Directiva 93/13).
- 28 Potrivit celor reieșite din somația de plată, instanța care a emis această somație nu s-a pronunțat cu privire la eventualul caracter abuziv al clauzelor menționate mai sus.
- 29 Potrivit normelor și jurisprudenței naționale, dat fiind că YB nu a formulat opoziție împotriva somației de plată în cauză, aceasta a dobândit autoritate de lucru judecat și, în special, trebuie să se considere că existența (sau lipsa) caracterului abuziv al clauzelor cuprinse în contractul încheiat între creditor și debitor a dobândit în prezent autoritate de lucru judecat implicită.
- 30 În lumina principiului echivalenței protecției, reiese că este imposibil ca instanța de executare să invoce eventualul caracter abuziv al clauzelor cuprinse în contractul în discuție. Aceasta nu numai întrucât instanța de executare nu poate, în ordinea juridică națională, să efectueze un control „intrinsec” al titlului executoriu judiciar, ci și pentru că acest titlu a dobândit în prezent autoritate de lucru judecat.
- 31 Prin urmare, instanța de trimitere intenționează să solicite Curții să stabilească dacă cerința de a înlocui echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile profesionistului și cele ale consumatorului printr-un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre cocontractanți, permite instanței de executare să informeze consumatorul (chiar dacă acesta a rămas inactiv în cursul procedurii la finalul căreia a fost emis titlul judiciar, rămas în prezent definitiv) cu privire la eventualul caracter abuziv al unor clauze contractuale, care nu a fost exclus în mod expres prin decizia care a dobândit autoritate de lucru judecat și dacă, în cazul în care consumatorul și-a exprimat intenția de a se prevala de caracterul abuziv al clauzelor menționate mai sus, aceeași instanță poate examina caracterul abuziv al clauzelor contractuale, în pofida, pe de o parte, a lipirii instanței de executare de posibilitatea de a efectua o

examinare intrinsecă a titlului executoriu judiciar și, pe de altă parte, a dobândirii autorității de lucru judecat.

- 32 Astfel, potrivit instanței de trimitere, lipsa examinării în justiție a caracterului abuziv sau nu al clauzelor ar putea conduce la o protecție incompletă și insuficientă a consumatorului, astfel încât să nu fie vorba despre un mijloc adecvat și eficace pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive.
- 33 Inițiativa instanței de a informa consumatorul cu privire la posibila încălcare a normelor privind protecția unui astfel de cocontractant defavorizat nu implică o încălcare a imparțialității instanței.
- 34 Instanța de trimitere amintește afirmația Curții potrivit căreia imparțialitatea instanței presupune echidistanța sa „în raport cu părțile în litigiu și cu interesele lor din perspectiva obiectului acestuia”. În acest context, exercitarea din oficiu a competențelor instanței, departe de a fi o expresie a lipsei imparțialității acesteia, ar indica o viziune asupra judecătorului nelimitată la cea de arbitru al unui litigiu între părți, ci de reprezentant al interesului general al societății (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 iunie 2017, *Online Games*, C-685/15, EU:C:2017:452, punctele 61 și 64).
- 35 În sfârșit, pe lângă aspectul legat de imparțialitate menționat mai sus, instanța de trimitere își întemeiază cererea și pe articolul 47 din cartă, ținând seama de faptul că Curtea a acordat importanță acestei dispoziții în perspectiva „[efectivității] drepturilor de care justițiabilii beneficiază în temeiul Directivei 93/13 împotriva utilizării unor clauze abuzive” (Hotărârea din 17 iulie 2014, *Sanchez Morcillo*, C-169/14, EU:C:2014:2099, punctul 35).